

Наталія МИСАК

*кандидат історичних наук, доцент
старший науковий співробітник відділу нової історії України
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*

*старший науковий співробітник
КЗ ЛОР «Львівський історичний музей»*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8685-9566>

e-mail: natalia_mysak@ukr.net

ТОВАРИСТВО ЖІНОК З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЧОГО РУХУ В ГАЛИЧИНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Проаналізовано роль Товариства жінок з вищою освітою у розвитку українського жіночого руху в Галичині. Досліджено передумови, що стимулювали активізацію феміністичного руху в краї на початку ХХ ст. (освітні реформи Габсбургів, зокрема доступ жінок до вищих шкіл, популярність феміністичних ідей, зростання громадської активності жіноцтва, суспільне трактування її як складової боротьби українців за національні права тощо). Акцентовано, що після Першої світової війни розпочався новий етап розвитку українського жіночого руху, який характеризувався зміною його цілей, консолідацією та структуризацією, а водночас і диференціацією (творення нових об'єднань, спрямованих на професійну реалізацію жіноцтва).

Розглянуто особливості становлення Товариства жінок з вищою освітою, цілі й завдання його діяльності, організаційні особливості, керівний склад і зміни у ньому за період існування товариства. Значну увагу акцентовано на ролі в функціонуванні ТЖЗВО першої жінки-офіцера, викладачки, науковиці О. Степанів-Дашкевич. Проаналізовано основні напрями діяльності товариства: фінансова й наукова підтримка жіноцтва, що навчається (організація курсів іноземних мов, стипендійна допомога на здобуття вищої освіти, популяризація наукових досліджень серед жінок, сприяння у публікації наукових розвідок, статей тощо); просвітницька робота (організація публічних лекцій і рефератів, популяризація жіночої проблематики у суспільстві); налагодження співпраці з міжнародними феміністичними об'єднаннями, інтеграція у світовий феміністичний рух (особливий акцент на співробітництві з українськими організаціями й окремими активістками на еміграції).

Акцентовано на участі товариства у громадському житті краю, зокрема співпраці/відмові від неї/конкуренції з польськими й українськими організаціями, насамперед Союзом українок. Розглянуто основні проблеми, що поступово призвели до згорання діяльності Товариства жінок з вищою освітою (матеріальна скрута, брак власного приміщення, невелика кількість членів, перебування більшості із них на провінції, перевага пасивного членства над активним, політика польської влади щодо українських організацій, конкуренція всередині українського жіночого руху тощо).

Ключові слова: Товариство жінок з вищою освітою, український жіночий рух, фемінізм, Олена Степанів-Дашкевич, просвітницька діяльність, Союз українок, Галичина.

На початку ХХ ст. у Галичині значно активізувався жіночий рух. Під впливом модернізаційних процесів на теренах Центрально-Східної Європи, популярності феміністичних ідей розширилися освітні можливості жінок, відбулася ламка гендерних стереотипів і трансформація соціальної ролі жінки. Ідеалом стала освічена, інтелегентна жінка, що мала певні зацікавлення, інтереси за межами дому і родинного середовища. Такі зміни вплинули на зростання громадської активності жіноцтва й інтенсифікацію боротьби за гендерну рівність. Поліетнічність Галичини, активізація національних процесів посилили інкорпорацію жіноцтва у громадське життя. Жіночий рух у краї мав чітке національне забарвлення, а активізація жіноцтва, насамперед українського, зростання його самосвідомості в тогочасному суспільстві трактувалися як невід’ємний елемент боротьби за національні права. Ці процеси з новою силою розгорнулися після Першої світової війни. Консолідація українського жіноцтва у складі Союзу українок (СУ) не припинила подальшу диференціацію жіночого руху. Паралельно продовжували функціонувати створені до 1914 р. (наприклад, Марійське товариство пань, Жіночий кружок Українського педагогічного товариства ім. Ганни Барвінок (УПТ), Товариство вакаційних осель тощо) і виникали нові організації, які акцентували свою діяльність здебільшого на професійній реалізації жіноцтва. Так постали Товариство українських домашніх робітниць «Будучність», Союз українських працюючих жінок «Жіноча громада», Товариство жінок з вищою освітою (ТЖЗВО), Дружина княгині Ольги. Однак їхня роль у розвитку жіночого руху і донині залишається мало висвітленою.

Проблематика жіночого руху у Галичині першої половини ХХ ст. доволі актуальна в історичній науці. Особливий інтерес в останні роки у дослідників викликають причини та передумови виникнення руху, його ідейна еволюція, основні напрями діяльності жіночих організацій, ставлення як суспільства загалом, так і окремих соціальних категорій до трансформації жіночих ролей (Мисак, 2018, с. 28–45; Kolb, Mysak, 2024, р. 73–97), окремі персоналії (Надрага, Голик, Надрага, 2024, с. 359–376) тощо. З-поміж досліджень, що розкривають процес зародження руху, його організаційного оформлення, формування ідеології фемінізму, варто назвати праці Марти Богачевської-Хомяк (Богачевська-Хомяк, 2018), Оксани Маланчук-Рибак (Маланчук-Рибак, 2006), Мирослави Дядюк (Дядюк, 2011; Дядюк, 2017, с. 176–203), Бориса Савчука (Савчук, 1998). Педагогічному і просвітницькому аспектові діяльності жіночих товариств, зокрема їхній ролі у розвитку національної освіти, присвячена монографія Зіновії Нагачевської (Нагачевська, 2007). Попри значний інтерес до феміністичного руху, діяльність окремих жіночих організацій висвітлена фрагментарно. Здебільшого увагу дослідників привертало питання участі товариств у політичному житті краю або культурно-освітня робота.

Боротьба галицького жіноцтва за право здобувати вищу освіту, а відтак – працювати інтелектуально, була тривалою. Доступ до університетських студій не лише розширив можливості професійної самореалізації жінок, а й сприяв внутрішній структурі жіноцтва за освітньо-фаховим критерієм. Цей процес завершився створенням ТЖЗВО, яке репрезентувало інтереси жінок, що займалися інтелектуальною працею. На жаль, до сьогодні діяльність організації була практично недослідженою.

Мета статті – розкрити роль ТЖЗВО у розвитку українського феміністичного руху в Галичині, дослідити основні напрями його активності: фінансова й наукова підтримка жіноцтва, просвітницька робота, налагодження співробітництва з міжнародними жіночими об'єднаннями тощо; проаналізувати проблеми, що негативно вплинули на функціонування організації і зумовили згортання його діяльності.

Початок боротьби жінок за реалізацію своїх прав в Австро-Угорщині сягає ще кінця XIX ст. Під впливом західноєвропейських емансипанток та феміністок ідея гендерної рівності набирала дедалі більшої популярності в галицькому суспільстві. Завдяки новим літературним творам (Наталії Кобринської, Ольги Кобилянської, Олени Пчілки та інших), у яких жінка поставала в образі активної, соціально і національно свідомої особистості, яка виборює свої права, поступово відбувалося переформатування самосвідомості самого жіноцтва. Відтоді ідея гендерної рівності стала життєвим кредо цілого покоління дівчат. Яскравою ілюстрацією впливу літератури на розуміння суспільної ролі жінок є спогади відомої української громадської діячки, редакторки, сенаторки Сейму Другої Речі Посполитої Олени Кисілевської. Вона акцентувала на особливому враженні від оповідання Н. Кобринської «Задля кусника хліба», яке здійснило справжній світоглядний переворот у свідомості молодих дівчат: «... воно було для нас галичанок якимсь променем серед темряви, чимсь таким новим, нечуваним, що ми ночі проводили розмовляючи й застановлюючись над тою справою. В нас враз із тим виростало якесь нове почуття, нове бажання, нова сила, амбіція, запал до нової проголошеної ідеї: і жінка – людина, і вона має право до вільного, самостійного життя» (Кисілевська, 1930, с. 3).

Поступово в жіночому середовищі зростала популярність освіти, особливо вищої. Однак часто дівчата опинялися перед дилемою: як і де вчитися. В Австро-Угорщині жінки отримали право студіювати в університетах лише у 1897 р. (Женщины, 1897, с. 2). До того вони могли навчатися за кордоном, насамперед у Німеччині та Швейцарії, або просто слухати лекції як госпітантки¹. Брак освітніх можливостей вдало охарактеризувала Наталія Кобринська в листі до Ганни Барвінок від 24 квітня 1886 р.: «Перед нашим жіноцтвом замкнена дорога до вищої науки, і щоби набути ширших відомостей, лишається їм лиш один спосіб – читання книжок, та і той не доводить до пожаданих результатів» (Кобринська, 1980, с. 394–395).

Варто зауважити, що першою україною в Галичині з університетською освітою була донька священника о. Атанасія Окуневського Софія. У 1884 р. вона отримала дозвіл, а вже наступного року як приватистка склала випускний іспит у Львівській академічній гімназії. Оскільки в Австро-Угорщині жінки не могли здобувати вищу освіту, то медицину С. Окуневська-Морачевська студіювала в Швейцарії, у Цюріхському університеті, який закінчила 1894 р. Після нострифікації диплому у 1900 р. працювала в крайовому шпиталі у Львові (Перша, 1900, с. 3). Одночасно практикувала приватно, мала свій кабінет на вул. св. Миколая (тепер – вул. М. Грушевського) (Д-р Софія, 1900, с. 3). Також очолювала відділення жіночих недуг у «Народній лікарниці» (І. Р. Народна, 1904, с. 1).

Від 1897 р. галицькі жінки здобули право навчатися лише на філософських, а від 1900 р. – і на медичних факультетах австрійських університетів (Zbiór, 1903, s. 137–141). Однак до Першої світової війни чисельність українських студенток була

¹ Госпітантки – вільні слухачки в австрійських університетах. Могли відвідувати окремі навчальні курси для саморозвитку, без складання підсумкових іспитів.

незначною. Наприклад, у 1900/1901 н. р. на філософському факультеті Львівського університету навчалися 4 українки (ДАЛО-1, арк 3, 69, 74, 78), у 1910/1911 н. р. – вже 24 (ДАЛО-2, арк. 1–729; ДАЛО-3, арк. 1–350), а у 1913/1914 н. р. – 39 (ДАЛО-4, арк. 1–479; ДАЛО-5, арк. 1–321; ДАЛО-6, арк. 1–442). Дещо гіршою була ситуація на медичному факультеті. У 1910/1911 н. р. там студіювали лише 2 українки (ДАЛО-7, арк. 1–437), а у 1913/1914 н. р. – 5 (ДАЛО-8, арк. 534, 604, 696, 725, 726). За підрахунками М. Богачевської-Хом'як, до 1914 р. лише 50 українських жінок здобули вищу освіту (Богачевська-Хом'як, 2018, с. 143).

Активізація освітнього питання в Галичині супроводжувалася самоорганізацією жіноцтва. Від 1884 р. у краї функціонувало кілька гуртків, мета діяльності яких поступово еволюціонувала від налагодження товариського життя до просвітницької, харитативної роботи, боротьби за гендерну рівність і права жінок (Нагачевська, 2007, с. 636–640). Після завершення Першої світової війни розпочався новий етап розвитку українського фемінізму, пов'язаний із консолідацією і структурізацією руху. Він характеризувався виникненням організацій, орієнтованих на працюючих жінок. Ключовими завданнями цих товариств було розширення можливостей професійної реалізації українок, допомога у фаховій діяльності та захист гендерних прав.

На початку 1920-х років виникла ідея згуртування освіченого українського жіноцтва, яке здобуло відповідну кваліфікацію і працювало інтелектуально, – освітянок, лікарів, юристок, мисткинь тощо. Ініціатива зі створення такої організації належала Олені Залізняк² та Ганні Чикаленко-Келлер³. Варто зауважити, що на західноукраїнських землях від 1917 р. вже доволі ефективно функціонував СУ. Він охоплював усі суспільні верстви, а діяльність орієнтував на якомога ширше залучення до своїх лав селянок і міщанок, репрезентації українського жіноцтва у світовому феміністичному русі. Олена Залізняк, Ганна Чикаленко-Келлер, а також Олена Степанів-Дашкевич, Ірина-Олена Лежогубська та інші активістки для зростання національної і політичної свідомості українок вважали необхідною популяризацію серед них вищої освіти та

² Олена Залізняк (Охримович) (1886–1969) – українська громадська діячка, журналістка, активістка жіночого руху. Вищу освіту здобула на філософському факультеті Львівського університету, куди вступила у 1906 р. З 1907 р. – членкиня Кружка українських дівчат, згодом – Жіночої громади (1909–1914). Від 1913 р. учительвала в жіночій гімназії сестер василіанок у Львові та приватній учительській семінарії УПТ. Під час Першої світової війни тимчасово проживала у Відні, працювала в Українському жіночому комітеті допомоги пораненим і полоненим воякам (1914–1918). У 1920 р. у Відні заснувала першу жіночу організацію в діаспорі – Український жіночий союз. Разом із чоловіком-дипломатом працювала у Гельсінкі. Паралельно брала активну участь у жіночому русі в Галичині. У 1927 р. повернулася до Львова, була директором фахової школи в жіночому кооперативі «Труд». Також працювала у редколегії журналу «Нова хата», публікувалася у львівському двотижневику «Жінка». Перед початком Другої світової війни виїхала з дітьми до Відня, а на початку 1950-х років, після смерті чоловіка в радянській в'язниці, емігрувала в Канаду. Активна діячка жіночого руху в діаспорі. Членкиня Організації українок Канади, голова Світової федерації українських жіночих організацій (1956–1969). Померла 1969 р., похована в м. Монреаль (Канада).

³ Ганна Чикаленко-Келлер (1884–1964) – українська журналістка, перекладачка, публіцистка, активістка жіночого руху. Донька відомого мецената Євгена Чикаленка, дружина німецького філолога Георга Келлера (Georg Siegmund Keller). Вищу освіту здобувала в Одесі, Лозанні, Единбурзі й Женеві. У 1918–1920 рр. була у складі української дипломатичної місії в Швейцарії. Згодом займалася перекладацькою діяльністю. Від 1931 р. працювала в бібліотеці Тюбінгенського університету (Німеччина). Популяризувала український жіночий рух за кордоном, учасниця багатьох міжнародних жіночих конгресів. Померла 1964 р. у м. Женева (Швейцарія).

наукових студій. Тому у 1924 р. розпочали заходи із заснування нового товариства, яке б сприяло реалізації цієї мети. Оскільки О. Залізняк, Г. Чикаленко-Келлер перебували за кордоном, то всі організаційні моменти (створення статутної документації, її узгодження і затвердження відповідними органами влади, залучення нових членів) здійснювала невеличка група жінок, що мешкали у Львові. Завдяки їхнім зусиллям 9 жовтня 1924 р. Львівське воєводство своїм рескриптом затвердило статут ТЖЗВО (ДАЛО-9, арк. 1). А вже 18 жовтня відбулися конституційні збори новоствореної організації, на яких були присутні лише 10 осіб: Ірина-Олена Лежогубська, Дарія Лежогубська, Олена Степанів-Дашкевич, Теодозія Туна-Надрага, Марія Громницька, Мілена Рудницька, Ольга Мриць, Соломія Охримович та Марія й Софія Федак (ДАЛО-11, арк. 2).

Мета ТЖЗВО – об'єднати українських жінок-інтелектуалок для захисту їхніх прав, розвитку спільних інтересів. Насамперед організація прагнула всіляко сприяти науковій діяльності жіноцтва, самореалізації через науку, репрезентувати результати наукових пошуків дослідниць. Також у статуті як одне зі своїх завдань ТЖЗВО декларувало захист професійних інтересів жінок, які займалися розумовою працею, зокрема через систематичне їх інформування щодо тих чи тих питань фахової самореалізації, підвищення кваліфікації тощо. Особливу увагу товариство звертало на освітню та фінансову допомогу дівчатам і жінкам, які навчалися або прагнули навчатися (наприклад, через організацію підготовчих курсів для вступу до закладів вищої освіти, утримання бібліотек, надання стипендій тощо). Водночас вбачало свої завдання у тому, щоб всіляко розширювати коло інтересів жіноцтва, стимулювати його до самоосвіти і розвитку інтелектуального потенціалу. Оскільки ключовим гаслом національних жіночих рухів була кооперація задля спільної боротьби за гендерну рівність, то ТЖЗВО також прагнуло налагоджувати зв'язки зі спорідненими організаціями, координувати діяльність заради досягнення спільних цілей (ДАЛО-9, арк. 2).

Статут передбачав три категорії членів: звичайні (українки, що закінчили університет або будь-яку іншу вищу школу), яких обирала управа; почесні (ті, що своєю діяльністю відзначилися у науці чи культурі), яких обирали загальні збори 2/3 голосів; «спомагаючі», які морально або матеріально підтримували організацію (ДАЛО-9, арк. 2–3). Однак вже під час другого засідання керівництва 25 жовтня 1924 р. було вирішено приймати до ТЖЗВО жінок із незакінченою вищою освітою, зокрема з однорічними торговельними курсами, але за умови, що такі кандидатки працюють за спеціальністю (ДАЛО-11, арк. 4).

Вищим органом влади товариства були загальні збори, а між їх скликанням – управа з 7 осіб. До її складу належали: голова, секретарка, їх заступниці, скарбничка та 2 заступниці членів. Термін каденції становив рік. До компетенції управи належали всі питання щодо діяльності організації, а також прийом нових членів, творення структурних підрозділів (секції та комісії), скликання загальних зборів тощо (ДАЛО-11, арк. 3). Свої рішення управа приймала більшістю голосів, у разі рівності остаточний голос належав голові. Керівництво обов'язково щороку звітувало на загальних зборах. А для перевірки його діяльності обирали контрольну комісію (ДАЛО-11, арк. 4).

Загальні збори товариства поділялися на звичайні і надзвичайні. Перші управа скликала раз на рік, поінформувавши членів про порядок денний не пізніше як за 14 днів до їх проведення. Загальні збори затверджували/відхиляли звіти керівництва та контрольної комісії, обирали нову управу, іменували почесних, затверджували звичайних і «спомагаючих» членів, визначали розмір членських внесків, відкликали членів, а також мали право

змінювати статут і припиняти діяльність товариства. Рішення приймали простою більшістю голосів. Надзвичайні збори скликали за таким же алгоритмом за рішенням управи або на вимогу щонайменше 10 членів. До їх компетенції належали ті ж питання, що й загальних зборів, за винятком зміни статуту та розпуску організації (ДАЛО-9, арк. 4).

Особисті спори членів вирішував мировий суд, який обирали за потреби. За статутом, товариство припиняло діяльність при ухвалі 2/3 голосів членів. Вони ж вирішували питання про передання майна українській жіночій культурній інституції, яка на той час функціонувала. У разі ліквідації організації владою, майно переходило до Наукового товариства ім. Шевченка (ДАЛО-9, арк. 5).

На конституційних зборах обрали перше керівництво товариства. Мілена Рудницька запропонувала кандидатури Олени Залізняк та Ганни Чикаленко-Келлер. Але на той час вони проживали за кордоном і не змогли брати безпосередню участь у діяльності ТЖЗВО. Тому головою товариства обрали відому громадську і військову діячку О. Степанів-Дашкевич. До складу управи також увійшли Теодозія Туна-Надрага, Дарія Лежогубська, Соломія Охримович, Софія Федак, а як заступники членів – Мілена Рудницька та Ольга Буляндова (ДАЛО-11, арк. 2–2 зв.).

Варто зауважити, що упродовж усього періоду існування організації О. Степанів-Дашкевич була однією з найактивніших її функціонерок. У різні роки вона належала до складу управи як писар (1926), заступниця голови (1927). Була ініціаторкою більшості заходів, здійснюваних товариством. Фактично координувала міжнародні відносини, навіть після припинення повноважень як голови більшість листів було адресовано на її ім'я.

Після конституційних зборів О. Степанів-Дашкевич одразу розіслала українським організаціям та осередкам за кордоном обіжник про створення ТЖЗВО, а також особисто звернулася до багатьох жінок і товариств із закликом вступати в його лави. Інформація про створення нового товариства викликала неабиякий інтерес серед українок не лише в Галичині, а й на еміграції. Протягом кількох перших місяців до ТЖЗВО вступили Наталія Чайковська, Одарка Бандрівська, Євстахія Тишинська, Марія Стойкевич, Олена Шепарович та інші (ДАЛО-12, арк. 7, 10, 12, 13–14 зв., 15–15 зв.).

Особливий інтерес діяльність товариства викликала в активістки жіночого руху з Праги Марії Омельченко⁴. Вона щиро вітала створення ТЖЗВО і вважала, що воно має стати прикладом для інших українських жіночих організацій за кордоном, всіляко їм допомагати, насамперед морально (ДАЛО-12, арк. 124). Необхідно зауважити, що згодом при Українському жіночому союзі у Чехословаччині також було створене ТЖЗВО, діяльність якого координувала М. Омельченко (ДАЛО-12, арк. 24). Вона вважала інформаційну пропаганду важливою складовою феміністичного руху, насамперед в еміграції. У своїх листах неодноразово наголошувала на необхідності якнайширшої репрезентації українства у закордонних часописах, інформування іноземців про те, хто такі українці і яку участь вони беруть у культурному та науковому житті інших держав. Тому гарантувала своє сприяння у публікації таких розвідок за кордоном. Марія Омельченко тісно

⁴ Марія Омельченко (1874–1946) – українська громадська діячка, активістка жіночого руху в Празі, журналістка, видавниця. Після закінчення Санкт-Петербурзького університету вчителювала у середніх жіночих школах на Кубані. У 1918–1920 рр. працювала інструктором соціальної опіки в Міністерстві освіти уряду Кубані. Згодом емігрувала до Чехословаччини. Продовжила освіту у Карловому університеті (Прага). У 1926–1927 рр. – голова Українського жіночого союзу в Чехословаччині, член багатьох українських та чеських організацій. Авторка розвідок про жіночий рух, активно співпрацювала з українськими та іноземними часописами. У 1938 р. спільно з чешкою Милославою Грдлічковою (Miloslava Hrdličková) видавала журнал «La Femme Slave».

комунікувала з управою ТЖЗВО у Львові, зокрема просила надсилати їй відомості про розвиток українського жіночого руху в Галичині, тексти усіх рефератів, які виголошуватимуть на засіданнях товариства, щоб ознайомити з ними українок у Чехословаччині, а також (після перекладу чеською мовою) прочитати для чеської жіночої аудиторії (ДАЛО-12, арк. 25–25 зв., 40). ТЖЗВО постійно надсилало їй найновішу літературу, звіти про роботу організації. Натомість М. Омельченко інформувала про діяльність українського жіноцтва в Празі, новини міжнародного феміністичного руху, поповнювала бібліотеку ТЖЗВО найновішою західною літературою на тему гендерної рівності тощо (ДАЛО-12, арк. 30). У травні 1925 р. на основі надісланих О. Степанів-Дашкевич матеріалів вона підготувала і виголосила на загальних зборах Українського жіночого союзу в Чехословаччині реферат «Праця жіночих організацій на Галичині» (ДАЛО-11, арк. 13 зв.; ДАЛО-12, арк. 45–45 зв., 58–61). Марія Омельченко також підтримувала організацію фінансово. Наприклад, у березні 1925 р. відмовилася від гонорару за публікацію статті у «Літературно-науковому віснику» на користь ТЖЗВО (ДАЛО-12, арк. 39).

ТЖЗВО акцентувало свою діяльність на таких основних напрямках: 1) збільшення чисельності членів; 2) інтеграція у міжнародний жіночий рух; 3) просвітницька робота, зокрема організація курсів та виголошення доповідей і рефератів для різних аудиторій; 4) фінансова підтримка освітніх прагнень українського жіноцтва.

Одним із перших завдань, яке намагалося реалізувати ТЖЗВО, було створення реєстру жінок із вищою освітою, а також студенток 3–4-х курсів вищих шкіл у Галичині й за кордоном, щоб згодом залучити їх до членства в організації (ДАЛО-11, арк. 3 зв.). Для моніторингу потенційних кандидаток були розроблені анкети (реєстраційні листки), які склались із 4 запитань: 1) ім'я та прізвище; 2) місце перебування (проживання); 3) навчальний заклад та рік його закінчення, спеціальність; 4) інформація про професійну діяльність. Ці питальники були розповсюджені адресно серед приватних осіб та українських інституцій, зокрема й на еміграції, із закликом вступати до лав товариства (ДАЛО-11, арк. 17). Варто зауважити, що іноді жінки відмовлялися від членства в ТЖЗВО, мотивуючи це різними причинами: здебільшого, неможливістю активно працювати в організації, скрутними матеріальними обставинами, належністю до інших подібних об'єднань тощо (ДАЛО-12, арк. 35, 37). Наприклад, Громада української студіюючої жіночої молоді у Празі радо вітала створення ТЖЗВО, але не змогла долучитися до його діяльності через статутні обмеження (ДАЛО-12, арк. 43).

Це негативно вплинуло на чисельність товариства, яка була не надто великою: через рік після заснування воно налічувало 46 членів, із яких 42 проживали у Галичині, зокрема 19 у Львові, а 4 – за кордоном. За спеціальністю найбільше (31) становили випускниці філософських факультетів. Хоча з них лише 21 працювала за фахом. 3-поміж решти членів 5 були лікарками, 1 – працівниця фармацевтичної сфери, 4 – випускниці торговельної, 3 – музичної академії, 1 – вищої рільничої школи, 1 – юридичного факультету. Окрім того, управа збрала інформацію ще про 30 жінок із вищою освітою, які не вступили до товариства (Товариство, 1925, с. 4). Варто зауважити, що моніторинг чисельності студенток старших курсів вищих шкіл так і не вдалося здійснити. Це зумовлювалося тим, що більшість дівчат студіювали за кордоном, і налагодити з ними комунікацію було доволі складно. ТЖЗВО змогло внести до реєстру інформацію лише про 11 таких студенток (ДАЛО-11, арк. 17 зв.).

Деякі дослідники вказують на елітарність товариства (Богачевська-Хомяк, 2018, с. 310). На відміну від інших жіночих організацій, у складі яких були міщан-

ки і селянки, часто з початковою чи середньою освітою, до ТЖЗВО належали жінки та дівчата, що походили з інтелігентного середовища. Так, членами товариства були Наталія Чайковська (дружина адвоката і письменника Андрія Чайковського), Софія Морачевська (лікарка), Марія та Софія Федак, Олена Федак-Шепарович (дружина та донька адвоката Степана Федака), Мілена Рудницька (вчителька, письменниця, політична діячка), Стефанія Данилович-Сеник (донька адвоката Северина Даниловича), Ірина і Дарія Лежогубські (вчителька і лікарка), Ольга Мриць (ботанік), Наталя Пристай-Полотнюк (лікарка, офіцер медичної служби Української галицької армії (УГА)), Володимира Волянська (вчителька), Одарка Бандрівська (камерна співачка, піаністка) та інші. Необхідно наголосити, що самі жінки ніколи не вважали організацію елітарною. Вони прагнули популяризувати освіту, освіченість, знання як шлях до рівних із чоловіками можливостей, самореалізації у суспільстві. Чимало членів ТЖЗВО одночасно належали й до інших організацій. Так, активістками СУ були М. Рудницька, О. Федак-Шепарович, Є. Тишинська, О. Залізняк та інші (ЦДАЛУ, арк. 1–26).

Взагалі взаємовідносини обох товариств були тісними, але водночас і конкурентними. ТЖЗВО невдовзі після створення, 20 листопада 1924 р., вступило до лав СУ як корпоративний член (ДАЛО-12, арк. 29). Його представниці систематично брали участь у загальних зборах, організаційних з'їздах, інших заходах СУ, надавали статистичну інформацію, звіти про міжнародну діяльність, долучалися до просвітницької роботи тощо (ДАЛО-12, арк. 38, 55, 103–104). Наприклад, у 1926 р. ТЖЗВО передало союзникам два реферати (О. Буяндової «Жінки давньої Греції» та О. Степанів-Дашкевич «Українська жінка в світлі століть»), які неодноразово виголошували на провінції для селянок і міщанок (ДАЛО-12, арк. 126). Втім, масштаби діяльності й аудиторія обох товариств дуже відрізнялися. ТЖЗВО, що налічувало кілька десятків жінок, не могло конкурувати з СУ, чисельність якого сягала кількох десятків тисяч членів. Перше товариство було обмежене у засобах впливу на аудиторію, члени другого видавали кілька часописів («Жіночий вістник», «Жінка», «Жіноча доля», «Жіноча воля» тощо), на шпальтах яких могли знайомити жіноцтво з основними принципами своєї діяльності, надавати рекомендації щодо самоорганізації, розвитку економічного і культурного життя в громадах.

Упродовж своєї діяльності ТЖЗВО здійснювало кроки з інтеграції до світового жіночого руху. Зокрема, активно моніторило можливості і шукало шляхи для вступу до Міжнародної федерації жінок з вищою освітою. Своєрідною посередницею в цьому питанні була Г. Чикаленко-Келлер. Як учасниця міжнародних жіночих конгресів, активістка феміністичного руху за кордоном, завдяки особистим контактам вона лобювала вступ ТЖЗВО до Міжнародної федерації. Зокрема, вже у квітні 1925 р. ця організація звернулася до українського товариства з проханням детально розтлумачити деякі положення статуту. У липні того ж року керівництво ТЖЗВО планувало взяти участь у конгресі Міжнародної федерації жінок з вищою освітою у Брюсселі. Інтереси українок мала репрезентувати О. Залізняк. Навіть був запланований її виступ про основні завдання діяльності новоствореної організації (ДАЛО-11, арк. 14–14 зв.). Однак цей задум не вдалося реалізувати через бюрократичні моменти – О. Залізняк не змогла отримати бельгійської візи (ДАЛО-10, арк. 1). Натомість вона надіслала на конгрес листа з детальною інформацією про товариство, на підставі чого ТЖЗВО мало б увійти до складу Міжнародної федерації (ДАЛО-11, арк. 15).

Та заявка української організації отримала негативну відповідь. Основою її обґрунтування була теза про те, що до складу Міжнародної федерації жінок з вищою

освітою належали лише товариства за державницьким принципом. Тобто, ТЖЗВО могло стати членом федерації лише як секція/група аналогічного польського товариства (ДАЛО-12, арк. 73–75). Це твердження викликало обурення серед українок. У відповідь управа ТЖЗВО досить різко висловилася про принципи діяльності Міжнародної федерації та відхилила її пропозицію репрезентувати свої інтереси як частина польського жіночого руху. У листі зазначалося: «Ми, Українки, хотіли працювати спільно з жінками інших націй як самостійна організація, щоби внести наші своєрідні культурні цінності в загальний здобуток людства» (ДАЛО-12, арк. 77). Особливо управа критикувала державницький підхід до членства і нівелювання інтересів недержавних націй. Вона навіть саркастично запропонувала змінити назву Міжнародної федерації на «Федерацію жінок державних, пануючих націй». Через це ж ТЖЗВО відмовилося репрезентувати свої інтереси на жіночому конгресі в Амстердамі (ДАЛО-12, арк. 77 зв.–79).

Варто зауважити, що Польське товариство жінок з вищою освітою (Polskie Stowarzyszenie Kobiet z Wyższym Wykształceniem) у 1926–1927 рр. неодноразово пробувало налагодити співпрацю з українками (ДАЛО-12, арк. 83). Однак безрезультатно. ТЖЗВО було категоричним, відкидало будь-які пропозиції спільно представляти інтереси галицького жіноцтва (ДАЛО-12, арк. 76).

Важливим напрямом діяльності товариства була просвітницька робота. За твердженням М. Богачевської-Хомяк, суспільний попит на публічні лекції і доповіді серед української громади був надзвичайно великим. Це пов'язано з припиненням функціонування у 1925 р. Українського таємного університету у Львові, фактичним ігноруванням на державному рівні проблеми вищої освіти й освіти для дорослих для національних меншин (Богачевська-Хомяк, 2018, с. 310). Відтак просвітницьку функцію частково перebrали на себе українські громадські організації – Наукове товариство імені Шевченка, Товариство українських наукових викладів імені Петра Могили, «Просвіта» тощо. До них долучилося й ТЖЗВО. Однак влада прискіпливо ставилася до проведення таких заходів, а особливо тематики доповідей. Зокрема, дирекція поліції у листі, яким повідомляла про затвердження статуту товариства, наголосила на необхідності отримання попереднього дозволу на організацію публічних лекцій (ДАЛО-9, арк. 1).

Ідею виголошення науково-популярних рефератів для широкого загалу підтримали чимало жінок, які пропонували різноманітні теми для публічних лекцій. Майже усі, до кого зверталось керівництво з проханням про виступ, радо погоджувалися. Наприклад, Є. Тишинська підготувала аж 4 доповіді («Вплив жінки на політику і культуру в перебігу історії людства», «Виховання жінки, а культура і поступ», «Навчання жінки в школі а релігія», «Сучасні культурні проблеми») (ДАЛО-11, арк. 7–7 зв.). Управа ТЖЗВО спробувала координувати свою діяльність у цьому напрямі з іншими організаціями. Вона розуміла, що спільні публічні лекції зможуть охопити значно ширшу аудиторію. Наприкінці 1924 р. управа намагалася налагодити співпрацю з Товариством українських наукових викладів імені Петра Могили. Однак представники організації змогли лише узгодити час відчитів, щоб заходи, які вони влаштували, не співпадали у часі (ДАЛО-11, арк. 8–9).

Керівництво ТЖЗВО залучало до виголошення доповідей науковців. Перші заходи були платними, а зібрані кошти товариство використовувало для різних цілей. Так, протягом 1925 р. воно організувало публічні лекції викладачів Українського таємного університету – керівника кафедри педагогіки, професора Володимира Калиновича («Чим цікавляться наші діти») та психолога Степана Балея («Умові недуги та

їх лічення» (ДАЛО-10, арк. 1). Справжній аншлаг мав реферат відомого літературознавця Василя Щурата на тему «Масони і українське письменство». Під час першої частини доповіді зал зібрав аж 80 слухачів, другої – 30 (ДАЛО-11, арк. 11–12).

Паралельно товариство організовувало лекції у вужчому колі. Зазвичай, доповіді були безкоштовними, охоплювали найрізноманітнішу тематику, а виголошували їх самі членкині на загальних зборах. Наприклад, у 1925 р. із рефератом «Про потребу соціальної опіки над жінками» виступила О. Шепарович (ДАЛО-10, арк. 1). Від лютого до травня 1926 р. у товаристві виголосили 5 таких рефератів: Олена Степанів-Дашкевич («Індіанці південної Америки»), Валентина Завадська («Спогади одного дня в Києві»), Ольга Буляндова («Жінки давньої Греції»), Соломія Охримович-Скорик («Про інтернаціональну школу в Данії»), Стефанія Надрага («Історія музичної драми»). На грудень 1926 р. управа запросила для відчитів Катрю Гриневич («Українська жінка в сучасному народі») та Мирона Кордубу («Нові гіпотези повстання Русі») (ДАЛО-12, арк. 126). Однак зібрати велику аудиторію не вдалося: виступ К. Гриневич відвідали 25 осіб, а М. Кордуби – 21 (ДАЛО-11, арк. 24). Поступово кількість таких заходів, проведених товариством, зменшувалася. На це вплинуло погіршення фінансового становища і конкуренція інших громадських організацій, які також займалися просвітницькою роботою. Зокрема, у звіті з загальних зборів ТЖЗВО від 1 квітня 1928 р. зазначалося: «З відчитами ... управа стримала ся, задля великої кількості відчитів взагалі у Львові і малої їх фреквенції» (ДАЛО-11, арк. 30–30 зв.).

Ще з листопада 1924 р. товариство почало здійснювати кроки з організації курсів італійської мови для жінок. Для цього навіть виклопотало у Клуба УПТ ім. Князя Льва дозвіл на використання для занять навчальної кімнати на вул. Круп'ярській, 15 (ДАЛО-12, арк. 11). Курси розпочалися на початку 1925 р., тривали 3 місяці, заняття відбувалися двічі на тиждень. Утім, відвідували їх лише 6 жінок (ДАЛО-10, арк. 1; ДАЛО-11, арк. 16 зв.).

Однією з успішних акцій, яку вдалося втілити ТЖЗВО, була матеріальна підтримка першої жінки-офіцера армії Української Народної Республіки (УНР) Христини Сушко⁵. На початку 1925 р. управа отримала лист від керівництва «Просвіти»,

⁵ Христина Сушко (Трубецька) (1894–1967) – українська військова лікарка, поручник і єдина жінка-офіцер в армії УНР. Донька князя Євгена Трубецького, дружина князя Миколи Долгорукого. Медичну освіту здобула в Лозаннському університеті (Швейцарія). Для нострифікації диплому в Російській імперії склала лікарські іспити у Військовій академії в Петербурзі. На початку Першої світової війни працювала медсестрою у військовому шпиталі. У 1917 р. народила доньку і залишила військову службу. Після смерті чоловіка переїхала до Києва, де за порадою Симона Петлюри змінила прізвище на «Скачківська». На початку 1918 р. як полковий лікар вступила до лав українського війська. Під час гетьманського перевороту деякий час була актрисою в мандрівному театрі. Після приходу до влади Директорії знову продовжила службу як лікар-старшина 5-го полку корпусу Січових стрільців. Там же познайомилася з другим чоловіком – Романом Сушком. Двічі поранена: спершу в руку, а у червні 1920 р. – у живіт, з ураженням хребта. Після інтернування військ УНР на території Польщі обіймала посаду дивізійної лікарки у таборі Щип'йорно. У 1923 р. значно погіршився стан її здоров'я (пересувалася на милицях, а також параліч уразив руку). У жовтні 1924 р. виїхала на лікування до Варшави, а згодом – до Італії. Водночас розлучилася з Р. Сушком. Після відновлення рухливості кінцівок завершила медичні студії у Римському університеті. Згодом, після нетривалого шлюбу з лікарем Мангері (ім'я не встановлено), у 1935 р. переїхала до Німци, де практикувала приватно. Є відомості, що наприкінці Другої світової війни як лікар служила в армії США, зокрема опікувалася хворими у таборах для біженців у містах Мангайм, Вюрцбург, Ляйпгайм, Діллінген, Гюнцбург. Останні роки жила у Швейцарії. Померла 7 лютого 1967 р. у Женеві (ДАЛО-12, арк. 107–107 зв.).

до якого звернувся Християнський кружок академічної молоді (Chrześcijańskie Koło młodzieży akademickiej) з Варшави. Він повідомляв, що в одному з шпиталів польської столиці у важкому стані перебуває Х. Сушко, яка потребує фінансової допомоги для продовження лікування в Італії. Олена Степанів-Дашкевич особисто опікувалася цим питанням, адже з власного досвіду знала, яких поневірянь доводилося зазнати жінці на війні. Вона запропонувала, щоб ТЖЗВО ініціювало акцію зі збору необхідних коштів, а також висловила думку про доцільність залучення й інших організацій – «Просвіти», Українського лікарського товариства, видавничого кооперативу «Червона Калина», Марійського товариства пань, Союзу інвалідів. Олена Степанів-Дашкевич також планувала звернутися до колишніх вояків Легіону Українських січових стрільців та УГА, яких знала особисто (ДАЛО-11, арк. 10–10 зв.). Збори делегатів цих товариств відбулися 12 лютого. Усі присутні одностайно погодилися фінансово допомогти Х. Сушко. Також вирішили залучити до акції ширшу громадськість, опублікувавши у пресі повідомлення про збір пожертв «на лікування інваліда» (не вказуючи конкретного імені). За пропозицією Олени Степанів-Дашкевич, для отримання достовірної інформації ТЖЗВО звернулося до Євмена Лукасевича⁶, який проживав у Варшаві, з проханням довідатися про стан здоров'я колишньої військової та тривалість її перебування у Польщі (ДАЛО-11, арк. 11–11 зв.). Загалом, під час акції вдалося зібрати 111 дол. США, які управа переслала Х. Сушко в м. Неаполь, де вона вже проходила курс лікування (ДАЛО-11, арк. 14 зв.).

У 1927 р. товариство започаткувало стипендіальну програму для українок, що навчалися у вищих школах Другої Речі Посполитої і за кордоном. Оскільки ТЖЗВО у той час мало певні фінансові проблеми, звернулося за допомогою до інших українських організацій у Галичині і за кордоном – товариства «Дністер», Центробанку, «Народної торгівлі», новоствореного Товариства прихильників освіти, Союзу українок Америки тощо. До формування стипендіального фонду особисто долучився і Митрополит Андрей Шептицький (ДАЛО-11, арк. 26 зв.; ДАЛО-12, арк. 126 зв.). Загалом, вдалося зібрати 30 дол. США (майже 300 зл.), які поділили на три стипендії для студенток старших курсів. Необхідно зазначити, що допомога була своєрідною формою безвідсоткової позики, і через 2–3 роки після завершення навчання стипендіатки мусли повернути кошти (ДАЛО-11, арк. 27 зв.; 3 Товариства, 1927, с. 4). Однак конкурс не викликав значного ажіотажу, на нього зголосилися дві кандидатки. А стипендію отримала лише одна – студентка медичного факультету Віденського університету Марія Алиськевич (ДАЛО-11, арк. 28 зв.).

Товариство сприяло популяризації наукових досліджень, а також підтримувало жінок, що публікували свої розвідки. Зокрема, у 1925 р., завдяки зусиллям управи, у «Літературно-науковому віснику» як окрему брошуру було опубліковано реферат

⁶ Євмен Лукасевич (1871–1929) – український лікар, дипломат, журналіст, видавець і громадський діяч. Навчався у Львівському і Віденському університетах. Диплом лікаря здобув у Цюрихському університеті. У 1900 р. переїхав до Києва. У січні 1918 р. очолив Департамент охорони здоров'я УНР. Редактор першого українського періодичного медичного часопису на Наддніпрянщині «Українські медичні вісті» (1918), один із засновників Українського Червоного Хреста. За часів Гетьманату – радник при Міністерстві закордонних справ Української Держави, очолював українську дипломатичну місію до Швейцарії. У 1920 р. – заступник міністра закордонних справ УНР. Наприкінці 1921 р. емігрував до Варшави, де розпочав медичну практику. Брав участь у громадському житті української еміграції, власним коштом видавав газету «Українська трибуна». Помер 1929 р., похований у Варшаві.

М. Омельченко з Праги «Соціальне піклування молоді в Чехословаччині» (ДАЛО-11, арк. 16 зв.).

Окрім основних напрямів діяльності, окреслених у статуті, ТЖЗВО брало активну участь у громадському житті Галичини й української діаспори. Зокрема, підтримувало різні спортивні ініціативи. У липні 1925 р. товариство відгукнулося на заклик Українського спортивного союзу про спонсорство у легкоатлетичних жіночих спортивних змаганнях у Львові. Воно профінансувало одну з нагород для переможниць (ДАЛО-12, арк. 49). У вересні наступного року ТЖЗВО спільно з СУ також фінансово долучилося до призового фонду II легкоатлетичних жіночих змагань (ДАЛО-12, арк. 80).

Товариство брало участь у святкуваннях ювілеїв українських вчених і громадських діячів. Навесні 1926 р. воно було одним із співorganizаторів вшанування пам'яті Івана Франка з нагоди 10-х роковин його смерті. ТЖЗВО здійснило пожертву на видання збірника творів письменника. Делегатки товариства В. Завадська та С. Надрага також брали участь у роботі комітету свята І. Франка, зокрема щодо спорудження надгробного монумента на могилі поета (ДАЛО-11, арк. 24; ДАЛО-12, арк. 69–71, 84–85). У 1927 р. організація долучилася до святкування 40-літнього ювілею літературної творчості Ольги Кобилянської в Коломиї (ДАЛО-11, арк. 30).

Необхідно наголосити, що одразу ж на початку діяльності товариство стикнулося з низкою проблем, найголовнішими з яких були відсутність власного приміщення та недостатнє фінансування. Ще під час першого засідання 18 жовтня 1924 р. управа організації вирішила звернутися до Українського крайового товариства охорони дітей і опіки над молоддю⁷ з проханням про оренду частини їхнього приміщення у Львові на вул. Бляхарській, 11 (тепер – вул. Івана Федоровича) (ДАЛО-11, арк. 3). Однак, очевидно, так і не отримало відповіді, бо вже через тиждень, 25 жовтня 1924 р., на загальних зборах знову обговорювали це питання. Цього разу ТЖЗВО вирішило клопотати про оренду кімнати у Марійського товариства пань, яке займало приміщення на другому поверсі за тією ж адресою. На жаль, достеменно не відомо про хід перемовин. Зрештою, ТЖЗВО таки отримало дозвіл на суборенду приміщення Українського крайового товариства охорони дітей і опіки над молоддю: змушене було користуватися двома кімнатами спільно з іншими громадськими організаціями (Пласт, СУ, Товариство українських адвокатів і правників), попередньо узгодивши з ними години та дні роботи (ДАЛО-12, арк. 2).

Спроби вирішити проблему з осередком були актуальними аж до кінця існування організації. Щоразу для проведення загальних зборів доводилося винаймати на кілька годин нові приміщення. Наприклад, другі загальні збори (17 жовтня 1925 р.) відбулися в кімнатах «Української захоронки» на вул. Руській, 3. Там же протягом

⁷ Українське крайове товариство охорони дітей і опіки над молоддю (1917–1930) – українська громадська організація, створена у Львові з ініціативи о. Василя Лициняка, Станіслава Дністрянського та Степана Витвицького для підтримки дітей і молоді, насамперед сиріт, що постраждали під час бойових дій у роки Першої світової війни. Фінансувалося товариство з благочинних та членських внесків. У 1919 р. через воєнні дії на території Галичини тимчасово, до 1921 р., припинило діяльність. Товариство функціонувало у кількох напрямках: популяризація ідеї соціальної опіки в пресі; створення та фінансування гуртків, захоронок, сирітських притулків; організація літніх таборів для дітей і молоді; вивчення причин недбалості у догляді дітей, їх реєстрація; законодавча ініціатива у справах захисту та виховання української молоді тощо. Припинило свою діяльність 1939 р. (Денисюк, 2003, с. 129–136).

1925 – березня 1926 рр. збиралася управа (ДАЛО-11, арк. 16, 18–22 зв.). Згодом засідання відбувалися у приміщенні гімназії сестер василіанок на вул. Длугоша, 17 (тепер – вул. Кирила і Мефодія) (ДАЛО-11, арк. 23 зв.).

На функціонування товариства негативно вплинула і своєрідна конкуренція всередині жіночого руху. У 1926 р. на засіданнях управи неодноразово порушували питання про напружені відносини між ТЖЗВО і СУ. Очевидно, проблема полягала в тому, що деякі жінки були членами обох товариств, а іноді ще й інших громадських організацій, тому не могли концентрувати свою активність винятково в одному напрямі. Відтак виникали взаємні звинувачення: в ігноруванні жінками з вищою освітою засідань СУ, роботи в керівництві, секціях, із жіноцтвом на місцях; в упередженому ставленні союзнок до ТЖЗВО. Такі дискусії, зазвичай, закінчувалися констатацією особистісних непорозумінь та визнанням спільної мети і необхідності злагодженої праці жінок для захисту своїх інтересів (ДАЛО-11, арк. 25 зв.–26).

Ще одним чинником, що негативно вплинув на функціонування товариства, була незначна кількість членів, перебування частини їх на провінції чи за кордоном – відтак неможливість брати активну участь у заходах, здійснюваних організацією. У 1926 р. управа на одному зі своїх засідань наголосила на втраті контактів із жінками, що проживали поза Львовом, адже вони практично перестали листуватися з ТЖЗВО, цікавитися його справами (ДАЛО-11, арк. 25). У наступні роки справа погіршилася. На загальних зборах товариства 1 квітня 1928 р. йшлося про пасивність більшості членів, відмову сплачувати членські внески, ігнорування проблеми наповнення стипендійного фонду (ДАЛО-11, арк. 30). Від 1926 р. навіть збори керівництва відбувалися у неповному складі – із 7 осіб були присутні 4–5.

Внутрішні непорозуміння в товаристві сягнули апогею 1928 р., коли головою обрали М. Рудницьку (за її відсутності). У відповідь на такий крок, вона відмовилася від очільництва, мотивуючи це активною діяльністю в СУ, яку вважала пріоритетнішою. Від травня до вересня 1928 р. обов'язки голови виконувала О. Залізник. Згодом мали відбутися позачергові вибори керівництва. Однак діяльність товариства фактично згорнули. На жаль, невідомо, чи воно офіційно саморозпустилося, чи просто перестало функціонувати. Та з другої половини 1928 р. відсутня інформація про якісь зібрання чи акції. Остаточною датою припинення існування товариства М. Богачевська-Хомяк та З. Нагачевська називають 1929 р. (Богачевська-Хомяк, 2018, с. 312; Нагачевська, 2007, с. 641). Після цього більшість членів ТЖЗВО продовжили діяльність в інших жіночих організаціях.

Отже, ТЖЗВО було важливою складовою українського феміністичного руху в Галичині міжвоєнного періоду. Воно спробувало об'єднати у своїх лавах жіноцтво, що займалося інтелектуальною працею. Одночасно товариство популяризувало вищу освіту і наукову діяльність, прагнуло залучити у цю сферу якомога більше жінок, створити умови для рівних можливостей чоловіків і жінок у науці. Пріоритетними напрямками його діяльності були інтеграція до міжнародного жіночого руху, захист прав та інтересів освічених жінок і просвітницька робота серед населення. ТЖЗВО також намагалося брати активну участь у громадському житті краю, неодноразово долучаючись до заходів українських товариств. Спроби консолідації з найчисельнішою українською жіночою організацією – СУ – зазнали невдач. Це зумовлювалося подвійним членством деяких жінок і неможливістю приділяти належну увагу роботі в кожному з товариств. Під впливом таких чинників, як фінансові проблеми, мала чи-

сельність членів, перебування частини їх за кордоном і неможливість брати активну участь у житті товариства, конкуренція з боку інших організацій, ТЖЗВО змушене було згорнути свою діяльність.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Богачевська-Хомяк, М. (2018). *Білим по білому. Жінки у громадському житті України. 1884–1939*. Перевид., випр. і допов. Львів.

ДАЛО-1: Державний архів Львівської області (Держархів Львівської обл.), ф. 26 (Львівський королівський університет ім. Франца І), оп. 15, спр. 603, 90 арк.

ДАЛО-2: Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 625, 729 арк.

ДАЛО-3: Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 628, 350 арк.

ДАЛО-4: Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 642, 479 арк.

ДАЛО-5: Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 643, 321 арк.

ДАЛО-6: Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 645, 442 арк.

ДАЛО-7: Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 835, 437 арк.

ДАЛО-8: Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 840, 796 арк.

ДАЛО-9: Держархів Львівської обл., ф. 119 (Українське товариство жінок з вищою освітою у Львові), оп. 1, спр. 1, 5 арк.

ДАЛО-10: Держархів Львівської обл., ф. 119, оп. 1, спр. 2, 3 арк.

ДАЛО-11: Держархів Львівської обл., ф. 119, оп. 1, спр. 3, 32 арк.

ДАЛО-12: Держархів Львівської обл., ф. 119, оп. 1, спр. 4, 145 арк.

Денисюк, О. (2003). Роль просвітницьких товариств та громадських організацій кінця 19 – початку 20 ст. у попередженні бродяжництва та бездоглядності дітей. *Український соціум*, 1(2), 129–136.

Д-р Софія з Окуневских Морачевска... [Надіслане]. (1900). *Діло*, 222, 3.

Дядюк, М. (2011). *Український жіночий рух у міжвоєнній Галичині: між гендерною ідентичністю та національною заангажованістю*. Львів: Астролябія.

Дядюк, М. (2017). Змагання за представницьку рівність: політична діяльність жінок у міжвоєнній Галичині. В О. Кісь (ред.), *Українські жінки у горнилі модернізації*. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 176–203.

Женщини на університетах в Австрії [Новинки]. (1897). *Руслан*, 223, 2.

З Товариства жінок з вищою освітою [Оповістки]. (1927). *Діло*, 104, 4.

І. Р. Народна лічниця у Львові. (1904). *Діло*, 181, 1.

Кисілевська, О. (1930). Спогад про Наталю Кобринську. *Жіноча доля*, 4, 3.

Кобринська, Н. (1980). *Вибрані твори*. Київ: Дніпро.

Маланчук-Рибак, О. (2006). *Ідеологія та суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях XIX – першої третини XX ст.: типологія та європейський культурно-історичний контекст*. Чернівці: Книги – XXI.

Мисак, Н. (2018). Жіноча освіта і гендерні стереотипи в українському середовищі Галичини наприкінці XIX – на початку XX ст. В Д. Герцюк, І. Мицишин (ред.), *Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX–XXI ст.)* (Т. 8: Жіноча освіта і просвітництво в Україні та Польщі (кінець XIX – початок XXI ст.)). Львів, 28–45.

Нагачевська, З. (2007). *Педагогічна думка і просвітництво у жіночому русі Західної України (друга половина XIX ст. – 1939 р.)*. Івано-Франківськ: Видавець Третяк І. Я.

Надрага, М., Голик, Р., Надрага, М.-І. (2024). Біографія жінки-лікарки як складник дослідження історії жіночого руху в Галичині: Теодозія Туна-Надрага (1893–1976). *Українська біографістика*, 20, 359–376. <https://doi.org/10.15407/ub.25.359>

Перша жінчина лікарем вь краєвімь шпитали [Новинки]. (1900). *Діло*, 74, 3.

Савчук, Б. (1998). *Жіноцтво в суспільному житті Західної України (остання третина XIX ст. – 1939 р.)*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ.

Товариство жінок з вищою освітою у Львові [З життя товариств]. (1925). *Діло*, 260, 4.

ЦДІАЛУ: Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України), ф. 319 (Центральне українське товариство «Союз Українок» у Львові), оп. 1, спр. 63, 26 арк.

Kolb, N., & Mysak, N. (2024). The Daughters of Greek Catholic Priests in Galicia in the Late Nineteenth Century. Between Conservatism and Emancipation. *L'Homme. European Journal of Feminist History*, 35/1, 73–97. <https://doi.org/10.14220/9783737016773.73>

Zbiór ustaw uniwersyteckich z dodatkiem niektórych innych ustaw i przepisów młodzieży uniwersyteckiej potrzebnych. (1903). Lwów.

REFERENCES

Bohachevska-Khomiak, M. (2018). *Bilym po bilomu. Zhinky u hromadskomu zhytti Ukrainy. 1884–1939*. Perevyd., vypr. i dopov. Lviv (in Ukrainian).

Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti (Derzharkhiv Lvivskoi obl.), f. 26 (Lvivskiyi korolivskiyi universytet im. Frantsa I), op. 15, spr. 603, 90 ark. (in Polish).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 26, op. 15, spr. 625, 729 ark. (in Polish).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 26, op. 15, spr. 628, 350 ark. (in Polish).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 26, op. 15, spr. 642, 479 ark. (in Polish).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 26, op. 15, spr. 643, 321 ark. (in Polish).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 26, op. 15, spr. 645, 442 ark. (in Polish).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 26, op. 15, spr. 835, 437 ark. (in Polish).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 26, op. 15, spr. 840, 796 ark. (in Polish).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 119 (Ukrainske tovarystvo zhynok z vyshehoiu osvitoiu u Lvovi), op. 1, spr. 1, 5 ark. (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 119, op. 1, spr. 2, 3 ark. (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 119, op. 1, spr. 3, 32 ark. (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 119, op. 1, spr. 4, 145 ark. (in Ukrainian).

Denysiuk, O. (2003). Rol prosvitnytskykh tovarystv ta hromadskykh orhanizatsii kintsia 19 – pochatku 20 st. u poperedzhenni brodiashnystva ta bezdohliadnosti ditei. *Ukrainskyi sotsium*, 1(2), 129–136 (in Ukrainian).

D-r Sofiia z Okunevskykh Morachevska... [Nadislane]. (1900). *Dilo*, 222, 3 (in Ukrainian).

Diadiuk, M. (2011). *Ukrainskyi zhinochyi rukh u mizhvoienii Halychyni: mizh hendernoiu identychnistiu ta natsionalnoiu zaanhazhovanistiu*. Lviv: Astroliabiia (in Ukrainian).

Diadiuk, M. (2017). Zmahannia za predstavnytsku rivnist: politychna diialnist zhynok u mizhvoienii Halychyni. In O. Kis (Ed.), *Ukrainski zhinky u hornyli modernizatsii*. Kharkiv: Klub Simeinoho Dozvillia, 176–203 (in Ukrainian).

Zhenshchyny na universytetakh v Avstrii [Novynky]. (1897). *Ruslan*, 223, 2 (in Ukrainian).

Z Tovarystva zhinok z vyshchoiu osvitoiu [Opovistky]. (1927). *Dilo*, 104, 4 (in Ukrainian).

I. R. Narodna lichnytsia u Lvovi. (1904). *Dilo*, 181, 1 (in Ukrainian).

Kysilevska, O. (1930). Spohad pro Nataliu Kobrynsku. *Zhinocha dolia*, 4, 3 (in Ukrainian).

Kobrynska, N. (1980). *Vybrani tvory*. Kyiv: Dnipro (in Ukrainian).

Malanchuk-Rybak, O. (2006). *Ideolohiia ta suspilna praktyka zhinochoho rukhu na zakhidnoukrainskykh zemliakh XIX – pershoi tretyny XX st.: typolohiia ta yevropeyskyi kulturno-istorychnyi kontekst*. Chernivtsi: Knyhy – XXI (in Ukrainian).

Mysak, N. (2018). Zhinocha osvita i henderni stereotypy v ukrainskomu seredovyskhi Halychyny naprykintsi XIX – na pochatku XX st. In D. Hertsuk, & I. Mytsyshyn (Eds.), *Rozvytok ukrainskoi ta polskoi osvity i pedahohichnoi dumky (XIX–XXI st.)* (T. 8: Zhinocha osvita i prosvitnytstvo v Ukraini ta Polshchi (kinets XIX – pochatok XXI st.)). Lviv, 28–45 (in Ukrainian).

Nahachevska, Z. (2007). *Pedahohichna dumka i prosvitnytstvo u zhinochomu rusi Zakhidnoi Ukrainy (druha polovyna XIX st. – 1939 r.)*. Ivano-Frankivsk: Vydavets Tretiak I. Ya. (in Ukrainian).

Nadraha, M., Holyk, R., & Nadraha, M.-I. (2024). Biohrafii zhinky-likarky yak skladnyk doslidzhennia istorii zhinochoho rukhu v Halychyni: Teodoziia Tuna-Nadraha (1893–1976). *Ukrainska biohrafistyka*, 20, 359–376. <https://doi.org/10.15407/ub.25.359> (in Ukrainian).

Persha zhenshchyna likarem vъ kraievimъ shpytaly [Novynky]. (1900). *Dilo*, 74, 3 (in Ukrainian).

Savchuk, B. (1998). *Zhinotstvo v suspilnomu zhyti Zakhidnoi Ukrainy (ostannia tretyna XIX st. – 1939 r.)*. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV (in Ukrainian).

Tovarystvo zhinok z vyshchoiu osvitoiu u Lvovi [Z zhyttia tovarystv]. (1925). *Dilo*, 260, 4 (in Ukrainian).

Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv (TsDIAL Ukrainy), f. 319 (Tsentralne ukrainske tovarystvo «Soiuz Ukrainok» u Lvovi), op. 1, spr. 63, 26 ark. (in Ukrainian).

Kolb, N., & Mysak, N. (2024). The Daughters of Greek Catholic Priests in Galicia in the Late Nineteenth Century. Between Conservatism and Emancipation. *L'Homme. European Journal of Feminist History*, 35/1, 73–97. <https://doi.org/10.14220/9783737016773.73> (in English).

Zbiór ustaw uniwersyteckich z dodatkiem niektórych innych ustaw i przepisów młodzieży uniwersyteckiej potrzebnych. (1903). Lwów (in Polish).

Nataliia MYSAK

PhD (History), Associate Professor

Senior Research Fellow of the Department of Modern History of Ukraine

I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the NAS of Ukraine,

Senior Researcher of the «Lviv Historical Museum»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8685-9566>

e-mail: natalia_mysak@ukr.net

THE SOCIETY OF WOMEN WITH HIGHER EDUCATION AND ITS ROLE IN THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN WOMEN'S MOVEMENT IN GALICIA IN THE FIRST HALF OF THE 20th CENTURY

The role of the Society of Women with Higher Education in the development of the Ukrainian women's movement in Galicia has analyzed. The prerequisites that stimulated the activation of the feminist movement in the region at the beginning of the 20th century have been investigated (Habsburg educational reforms, in particular, women's access to higher education, the popularity of feminist ideas, the growth of women's public activity, its public interpretation as a component of the struggle of Ukrainians for national rights, etc.). It has been emphasized that after the First World War, a new stage in the development of the Ukrainian women's movement began, which was characterized by a change in its goals, consolidation and structuring, and at the same time differentiation (the creation of new associations aimed at the professional realization of women).

The features of the formation of the Society of Women with Higher Education, the goals and objectives of its activities, organizational issues, management structure and changes in it during the period of the society's existence have been considered. Special attention was paid to the contribution of the first female officer, teacher, and scientist, Olena Stepaniv-Dashkevych in the functioning of the Society. The main areas of activity of the society have been analyzed, such as: financial and scientific support for female students (organization of foreign language courses, scholarship assistance for higher education, popularization of scientific research among women, assistance in the publication of scientific research, articles, etc.); educational work (organization of public lectures and essays, popularization of women's issues in society); establishment of cooperation with international feminist associations, integration into the world feminist movement (special emphasis on cooperation with Ukrainian organizations and individual activists in emigration).

The emphasis was placed on the participation of the society in the public life of the region, in particular cooperation/refusal of it/competition with Polish and Ukrainian organizations, especially with the Union of Ukrainian Women. The main problems that gradually led to the fading of the Society's activities were considered (material difficulties, lack of their own premises, small number of members, most of them staying in the provinces, preference for passive membership over active membership, the policy of the Polish authorities towards Ukrainian organizations, competition within the Ukrainian women's movement, etc.).

Key words: Society of Women with Higher Education, Ukrainian women's movement, feminism, Olena Stepaniv-Dashkevych, educational activities, Union of Ukrainian Women, Galicia.

*Стаття: надійшла до редакції 2.06.2025
прийнята до друку 25.08.2025*